

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000-plan 2010-2015

Gribskov, Esrum Sø og Snævret Skov

Natura 2000-område nr. 133
Habitatområde H117, H190
Fuglebeskyttelsesområde F108

Kolofon

Titel:

Natura 2000-plan 2010-2015.
Gribskov, Esrum Sø og Snævret Skov
Natura 2000-område nr. 133
Habitatområde H117, H190
Fuglebeskyttelsesområde F108

Emneord:

Habitatdirektivet, Miljømålsloven, målsætninger, indsatsprogram, Natura 2000-planer, H117, H190, F108

Udgiver:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen
Ny Østergade 7-11
4000 Roskilde
www.naturstyrelsen.dk

Copyright:

Naturstyrelsen, Miljøministeriet
Kort- og Matrikelstyrelsen

Sprog:

Dansk

År:

2011

ISBE nr.

978-87-7091-341-6

ISBN nr.

978-87-7091-342-3

Dato:

1. december 2011

Forsidefoto: Lille Gribsø

Fotograf: Mogens Holmen

Resume:

Natura 2000-plan for Gribskov, Esrum Sø og Snævret Skov (nr. 133). Natura 2000-planen skal sikre gunstig bevaringsstatus for områdets udpegede arter og naturtyper. Området og truslerne mod de udpegede naturtyper og arter beskrives, og der fastlægges målsætninger og indsatser for naturtyperne og arterne. Der foretages en strategisk miljøvurdering af planen.

Må citeres med kildeangivelse

Indhold

Forord	4
Natura 2000-planlægning	5
<i>Natura 2000-planen er bindende for myndighederne.</i>	5
Områdebeskrivelse	6
Trusler mod områdets naturværdier	10
Igangværende pleje og genopretning	13
Tilstand og bevaringsstatus/prognose	14
<i>Vurdering af tilstand</i>	15
<i>Vurdering af bevaringsstatus/prognose</i>	20
Målsætning	23
<i>Overordnet målsætning for Natura 2000-området</i>	24
<i>Konkrete målsætninger for naturtyper og arter</i>	26
<i>Modstridende interesser</i>	26
Indsatsprogram	28
<i>Generelle retningslinjer</i>	29
<i>Konkrete retningslinjer</i>	30
<i>Forslag til mulige virkemidler</i>	30
Sammenhæng og synergi med vandplan	30
Strategisk miljøvurdering	31
Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning....	32
Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler ..	33
Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver	34
Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen	37

Foto: Claus Bjørn Larsen

Danmarks VIP-natur får egen bodyguard

Hvad har Skagens Gren, Silkeborgskovene og det Sydfynske Øhav til fælles? Eller klokkefrøen, fiskeørnen og gråsælen? De er alle en del af Danmarks særligt værdifulde natur, som vi er forpligtet til at passe godt på. Det samme gælder strandengen, højmosen og boblerevet. Natura 2000-områderne er et netværk af naturområder i EU, der indeholder særligt værdifuld natur set i et europæisk perspektiv. Natura 2000 skal sørge for, at alle 27 EU-lande drager omsorg for egne truede dyr, planter og natur.

Danmark har i alt 246 Natura 2000-områder. Hvert område får nu sin helt egen naturplan, der skal fungere som bodyguard. Det er i alt for mange år gået tilbage for naturens mangfoldighed. Nu skal planerne sørge for, at staten, kommuner og lodsejere drager omsorg for de naturtyper og plante- og dyrearter, der er truede sårbare eller sjældne i EU.

Ny natur på vej

Naturplanerne er den hidtil største naturindsats, der nogensinde er sat i værk i Danmark. Budgettet er ca. 1,8 mia. kroner og vil i stor udstrækning blive finansieret af EU's landdistriktsmidler. Den planlagte indsats dækker ca. 1.600 km², hvoraf de 40 km² er ny natur.

Der er planlagt hundredvis af nye vandhuller, som vil sikre levesteder for padder som klokkefrøen og vandsalamanderen. 200 km² løvskov skal beskyttes mod rydning, og flere hule, gamle og døde træer vil give levesteder for svampe, flagermus og insekter. Fiskeri på havet skal reguleres, så de unikke danske boblerev sikres mod at blive ødelagt af fiskeredskeer, og danske højmoser skal igen have mulighed for at få det bedre. Lige nu er de truet af udtørring og tilgroning. Med naturplanerne skal der ryddes krat og buske og gives bedre og mere naturlige vandforhold.

Tilbagegangen stoppes

Som ny miljøminister er jeg glad for, at vi nu har en plan for at stoppe naturens tilbagegang i Natura 2000-områderne. Der må ikke ske yderligere skade på naturen. Planerne har været for længe undervejs under VK-regeringen. Natura 2000-områderne blev udpeget i årene 1998-2004, og tilbagegangen skulle være standset allerede sidste år.

Danmarks nye SRSF-regering vil føre en mere aktiv og fremsynet naturpolitik. De 246 Natura-områder har nu hver en bodyguard, mens regeringen laver en plan for hele Danmark. Naturplan Danmark skal sætte ambitiøse mål – ikke blot for den natur som findes i Natura 2000-områderne, men for hele den danske natur.

Lad os så komme i gang !

Med venlig hilsen
miljøminister Ida Auken

Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (Fuglebeskyttelses- og Habitatdirektiverne) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter. Gennem en målrettet indsats i de udpegede Natura 2000-områder bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens mangfoldighed.

Med henblik på at prioritere den nødvendige indsats udarbejder Naturstyrelsen en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen er en sammenfattende plan, som både indeholder Natura 2000-skovplan for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer og Natura 2000-plan for øvrige områder samt arter.

Planen omfatter "udpegningsgrundlaget", dvs. de naturtyper og arter, som området er udpeget for. Natura 2000-planens indhold er vist i figur 1.

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne.

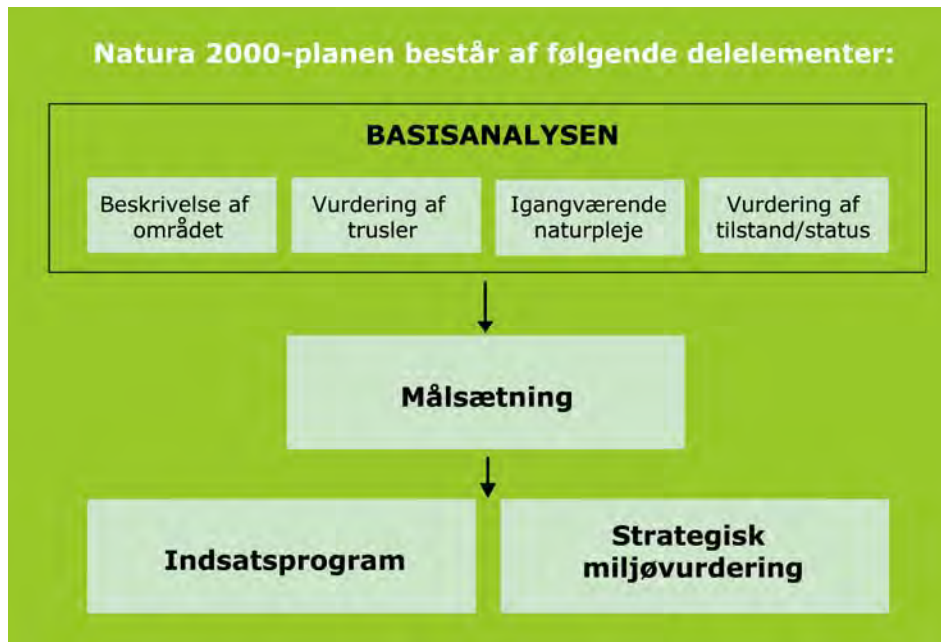
Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til grund. Planen er vedtaget i 2011, hvorefter kommunalbestyrelserne og Naturstyrelsen udarbejder bindende handleplaner, som skal sikre gennemførelsen af Natura 2000-planen. Direkte statslig opfølgning i form af bekendtgørelser o.l. sker dog på grundlag af Natura 2000-planen. Offentlige lodsejere kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i deres drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal desuden anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 (ændret ved bekendtgørelse nr. 1443 af 11. december 2007 med senere ændringer) om udpegnings- og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner grundlag for områdets handleplan og eventuelle drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen koordineres med vandplanerne for hovedvandoplandene Øresund og hovedvandopland Roskilde Fjord og Isefjord og bliver ligesom denne revideret hvert 6. år. De dele af Natura 2000-planen, der vedrører skovbevoksede fredskovpligtige arealer, revideres dog kun hvert 12. år.

Natura 2000-plan

Figur 1. Opbygning af en Natura 2000-plan

Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på 7.904 ha, hvoraf 7.004 ha er statsejet, og afgrænses som vist på bilag 1. Natura 2000-området består af Habitatområderne nr. H117 og H190 og Fuglebeskyttelsesområde nr. F108. På Naturstyrelsens hjemmeside www.naturstyrelsen.dk samt i figur 2 og bilag 2 er der angivet hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for dette område.

Esrum Sø, Møllekrogen.

Fotograf: Mogens Holmen

Natura 2000-plan

Området ligger i morænelandskabet nord for Hillerød. Det er naturmæssigt meget rigt og varieret, og det indeholder et stort, sammenhængende naturareal med landets fjerdestørste skov og næststørste sø. Jordbunden er generelt mager, og især de centrale dele af Gribskov er præget af sandet bund, mens man i de østlige og vestlige dele kan finde mere frodig bund.

Gribskov ligger på en gammel israndslinje med randmoræner (grusaflejringer), og er derfor ret kuperet og afvekslende. Morænevoldene strækker sig som bakkedrag fra nord til syd, og i fordybningerne mellem dem ligger en del søer og mange små og større åbne arealer af især moser. Området rummer skovtyper på både næringsrig, næringsfattig, våd og tør bund. På de højeste punkter af grusaflejringerne vokser der primært rødgran, mens de lavest beliggende skovområder mod Esrum Sø og mod sydvest har et større indslag af løvtræ, fortrinsvis bøg, men også egeskov og elle- og askeskov. Terrænet og jordbunden i de centrale dele er grundlag for specielle, sure og næringsfattige naturforhold.

I de sidste 20 år har den tidligere Skov- og Naturstyrelse reduceret arealet med granskov til fordel for hjemmehørende løvtræarter samt genskabt flere moser, søer og enge. Skoven drives i dag efter naturnære principper, hvor naturlig selvforyngelse er en primær faktor. En stor del af naturskovsarealerne får lov at ligge urørt hen, andre dele drives med gamle driftsformer. Der er i dag ca. 1.200 ha naturskov i Gribskov.

Fotograf: Mogens Holmen

Bøgeskov på morbund ved Lille Gribsø.

Natura 2000-plan

I skoven yngler bl.a. sortspætte og hvepsevåge og i lysninger rødrygget tornskade. Rådrende stammer i skovbunden er voksested for det meget sjældne mos grøn buxbaumia. Skoven indeholder en del mere eller mindre næringsfattige og sure moser med hængesæk og en enkelt, lille aktiv højmose. På sur bund i området findes enkelte artsrige overdrev, og i kalkholdige områder desuden rigkær, væld og levesteder for sumpvindelsnegl, skæv vindelsnegl og plettet rørvagtel.

Mange af de mindre søer og vandhuller er af den brunvandede type, men bl.a. den store Esrum Sø er kalkholdig med karakteristiske arter for både typerne kransnålalgesø og næringsrig sø. I nogle af områdets rene vandløb med vandplanter lever fisken bæklampret. Området er endvidere udpeget for stor vandsalamander, der yngler i vandhuller i Strødam-reservatet og spredt andre steder.

De biologiske forhold i Esrum Sø har været studeret gennem mange år. Beskrivelserne af søens biologiske sammenhænge er kendt verden over, selvom selve overvågningen af søens vandmiljø nu er ophørt. Desuden har søen et rigt fugleliv bl.a. i Møllekrogen mod syd.

I Natura 2000-områdets kanter indgår åbent landskab med åer og ofte mere næringsrige moser og søer.

I området findes også bestande af spidssnudet frø, springfrø, markfirben og arter af flagermus, der alle er generelt beskyttede og ikke indgår i områdets udpegningsgrundlag.

I naturtyperne nedbrudt højmose, hængesæk og brunvandet sø lever i området nogle arter, der heller ikke i sig selv er på udpegningsgrundlaget, men som af EU er angivet som karakteristiske for de pågældende naturtyper og som samtidigt er truede (rødlistede) i Danmark. Det drejer sig i nedbrudt højmose og hængesæk om blomstersiv og i brunvandet sø om højmosemosaikguldsmed.

Af andre særlige arter ud over udpegningsgrundlaget, kan blandt fuglene nævnes ynglende isfugl og rød glente samt rastende havørn. Desuden er der nationalt betydelige ynglebestande af hvinand og svaleklire. Af insekter kan nævnes engperlemorsommerfugl og en del sjældne biller og af planter koralrod, muldebær og otteradet ulvefod samt lungelav.

Både Esrum Sø og Gribskov har meget stor rekreativ betydning. Natura 2000-området udgør desuden en central del af den foreslåede nationalpark Kongernes Nordsjælland.

I basisanalyserne for Natura 2000-området Gribskov, Esrum Sø, Esrum Å og Snævret Skov findes der en mere detaljeret gennemgang af området. Se Naturstyrelsens hjemmeside www.naturstyrelsen.dk.

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 117

Naturtyper:

3130 Søbred med småurter
3140 Kransnålalge-sø
3150 Næringsrig sø
3160 Brunvandet sø
3260 Vandløb
4030 Tør hede
6210 Kalkoverdrev
6230 Surt overdrev
6410 Tidvis våd eng
6430 Urtebræmme
7110 Højmose
7120 Nedbrudt højmose
7140 Hængesæk
7220 Kildevæld
7230 Riggær
9110 Bøg på mor
9130 Bøg på muld
9160 Ege-blandskov
9190 Stilkege-krat
91D0 Skovbevokset tørvemose
91E0 Elle- og askeskov

Arter:

1014 Skæv vindelsnegl
1016 Sump vindelsnegl
1042 Stor kærguldsmed
1096 Bæklampret
1166 Stor vandsalamander
1386 Grøn buxbaumia

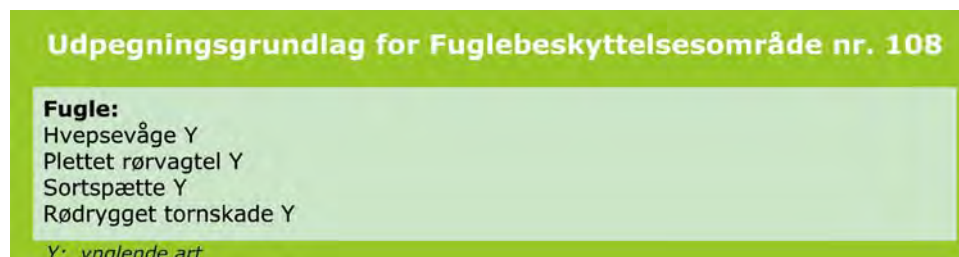
Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 190

Naturtyper:

3140 Kransnålalge-sø
3150 Næringsrig sø
3160 Brunvandet sø
3260 Vandløb
6210 Kalkoverdrev
6430 Urtebræmme
7220 Kildevæld
7230 Riggær
9110 Bøg på mor
9130 Bøg på muld
9160 Ege-blandskov
91E0 Elle- og askeskov

Arter:

1016 Sump vindelsnegl
1096 Bæklampret
1099 Flodlampret
1166 Stor vandsalamander

Figur 2. Naturtyper, andre arter og fugle, der udgør udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området

Af ynglefuglene på udpegningsgrundlaget har hvæpsevåge og sortspætte en pæn og stabil population i Gribskov mens sortspætten på nationalt plan i de seneste år været inde i en mindre tilbagegang.

Natura 2000-området ligger i Fredensborg, Gribskov, Helsingør og Hillerød Kommuner og indenfor vandplanområderne hovedvandopland Øresund og hovedvandopland Roskilde Fjord og Isefjord.

Trusler mod områdets naturværdier

I det følgende afsnit skal de oplyste trusler forstås som påvirkninger af naturtyper og arter, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Trusler er i den forbindelse aktuelt forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i samvirkning vil kunne forhindre, at naturtyperne og arterne opnår gunstig bevaringsstatus. Det kan dog også være potentielle påvirkningsfaktorer i det omfang, at der er viden om, at påvirkningerne periodevis er forekommende i området, men aktuelt ikke er til stede. Aktuelle påvirkninger, der f.eks. reguleres internationalt eller i anden sammenhæng, og derfor ikke er et anliggende for Natura 2000-planen, kan også fremgå, men vil ikke være en del af denne Natura 2000-plans indsatsprogram.

Arealreduktion/fragmentering

Arealet af højmose (7110) er lille og ligger isoleret fra andre forekomster af naturtypen.

For stor kærguldsmed er det kun nogle få, spredte småsøer og vandhuller i området, der vurderes egnede som ynglesteder for arten. Siden 1998 er der kun gjort få registreringer af enkeltindivider på varierende steder i området.

De rådende rester af et nåletræ, som i øjeblikket er det eneste kendte danske voksested for Grøn Buxbaumia, er under fortsat nedbrydning og vil om få år ikke længere kunne fungere som voksested. Potentielle levesteder for Grøn buxbaumia har været koblet til udpegningsområder af urørt skov. Det vigtigste for grøn buxbaumia er områder med liggende dødt ved (især nål) af en hvis størrelse, hvilket fore-

kommer uafhængigt af, om stederne indgår i dele af den nuværende udpegning af urørt skov eller i skovnaturtyper, hvilket eksempelvis ikke er tilfældet for det aktuelle voksested.

Næringsstofbelastning

Inden for området sker der en årlig afsætning af luftbærent kvælstof (N-deposition) på mellem 10 og 20 kg/ha, alt efter den lokale husdyrtæthed og de enkelte naturarealers over-fladeruhed.

Overslagsberegninger viser, at næringsstofbelastningen med kvælstof fra luften (N-depositionen) overskrider den lave ende af tålegrænse-intervallet på arealerne af højmose (7110), nedbrudt højmose (7120), hængesæk (7140) og surt overdrev (6230). Det samme er tilfældet på væsentlige arealer af naturtypen kildevæld (7220). På arealerne af højmose (7110) og nedbrudt højmose (7120) samt på de fleste arealer af hængesæk (7140) er også den høje ende af tålegrænseintervallet overskredet.

Kvælstof fra luften overskrider laveste tålegrænse for alle skovnaturtyper i Natura 2000-området, dvs. bøg på mor (9110), bøg på muld (9130), ege-blandskov (9160), stilkege-krat (9190), skovbevokset tørvemose (91D0) og elle- og askeskov (91E0). Den høje ende af tålegrænse-intervallet vurderes at være overskredet i skovkanter og kan være overskredet i hele skoven.

Desuden overskrider kvælstof fra luften den laveste tålegrænse for sønaturtyperne søbred med småurter (3130), kransnålgæsø (3140) og brunvandet sø (3160).

I nogle af de vandmiljømålsatte vandløb (3260) i området er tilstanden truet af tilførsel af spildevand med indhold af stoffer, der ved deres nedbrydning forbruger af ilten, og som samtidigt også afgiver næringsstoffer. Spildevand håndteres via vandplanen.

Tilgroning

Naturtyperne kalkoverdrev (6210), surt overdrev (6230), tidvis våd eng (6410), hængesæk (7140), kildevæld (7220) og rigkær (7230) er en del steder under tilgroning med høje urter og -græsser, og det samme gælder det aktuelt kendte levested for skæv vindelsnegl. På arealer af surt overdrev (6230), tidvis våd eng (6410), hængesæk (7140), kildevæld (7220) og rigkær (7230) er der desuden tilgroingsproblemer i form af opvækst af træer og buske (vedplanter). Blandt andet breder rød-gran sig på en del af områdets arealer af surt overdrev (6230), tidvis våd eng (6410), højmose (7110), nedbrudt højmose (7120), hængesæk (7140), kildevæld (7220) og rigkær (7230).

I og langs kanten af nogle af de vandhuller, der er ynglesteder for stor vandsalamander, sker der er stedvis en tilgroning med sump- og

Natura 2000-plan

især vedplanter, der skygger vandet og derved forringer stor vand-salamanders ynglebetingelser.

Tilgroning af åbne arealer af lysåbne naturtyper samt det på sigt fallende indhold af andre åbne, ryddede skovarealer (færre renafdrifter) vil indebære en reduktion af arealer egnet for ynglende rødrygget tornskade.

Uhensigtsmæssig hydrologi

I naturtyperne tidvis våd eng (6410), hængesæk (7140), kildevæld (7220) og rigkær (7230) ses stedvist unaturlige vandstandsforhold, som medfører øget udtørring og tilgroning med tørbundsplanter.

Uhensigtsmæssig drift

Intensiv skovdrift kan medføre, at skovnaturtyper forringes eller ødelægges. I området er der registreret trusler fra intensiv skovdrift i form af jordbearbejdning og kørsel i skovbunden i følgende skovnaturtyper, 9110 bøg på mor, 9130 bøg på muld og 91D0 skovbevokset tørvemose. Der er i øvrigt en utilstrækkelig beskyttelse af skovnaturtyper mod bl.a. konvertering af skovnaturtyper, der ikke er omfattet af habitatdirektivet.

Tilsvarende gælder for levesteder for grøn buxbaumia og sortspætte, hvor det for begge arter har betydning, at der på levestedet bl.a. indgår ældre bevoksninger af nåletræ med større stykker liggende dødt ved. Arealet af nåletræ forventes på sigt at blive reduceret noget i Gribskov.

I nogle af området vandløb (3260) hindres naturlige hydrologiske forhold af grødeskæring, skæring af brinkvegetationen, oprensning af vandløbsbunden og anden vedligeholdelse. Desuden begrænses biodiversiteten i visse vandløb af sandvandring som følge af bl.a. vandløbsvedligeholdelsen samt af dårlige fysiske forhold.

Fotograf: Ole Andersen

Fotograf: Mogens Holmen

Til venstre: Sortspætte, der fodrer unge i åbningen til reden.
Til højre: To sporehuse af mosset Grøn buxbaumia. De karakteristisk formede sporehuse er næsten det eneste synlige af dette sjældne mos, der vokser på væltede, rådne stammer af især nåletræ.

Invasive arter o.l.

I naturtyperne kildevæld (7220) og rigkær (7230) er der stedvist fremvækst af de invasive plantearter rød hestehov og sildig gyldenris.

Igangværende pleje og genopretning

I Gribskov, der drives af Naturstyrelsen, har driften stor vægt på bevaring og forbedring af naturværdierne i såvel skov som på skovens åbne arealer. Betydelige dele af de skovbevoksede arealer er udlagt som urørt skov, græsningsskov eller arealer med plukhugstdrift. Skovdriften på arealerne sker efter naturnære principper, hvilket betyder, at man i driften arbejder målrettet for at sikre et kontinuert skovdække og opretholdelsen af et godt skovklima. Derved kan fornyelse af skoven som helhed basere sig på selvsåning. Med den naturnære skovdrift fortsættes bestræbelserne på helt at undgå pesticider, og anvendelsen af gødning er begrænset til udpegede pyntegrøntarealer. Naturstyrelsen har udlagt ca. 1.200 ha af de kortlagte skovnaturtypearealer i Gribskov, der tilhører styrelsen, som urørt skov, græsningsskov eller arealer med plukhugstdrift. Desuden skoves/sankes der generelt ikke løvtræ i perioden fra 1. maj til 1. august, hvor mange fugle yngler.

Der er i de senere år genoprettet en mere naturlig hydrologi for en del mindre søer og moser i skoven, og blokeringen af grøfter omkring den brunvandede Grib sø har samtidigt forbedret søens tilstand. Den-

ne indsats for at genskabe vådområder og naturlig hydrologi i skovområdet ønskes styrket fremover.

Både i og udenfor skoven foretages der allerede græsning eller slåning i flere af de større områder med moser, enge og overdrev. I den sydlige del af Gribskov er der bl.a. genetableret græsning i det store, åbne område Odderdamsengene.

Som led i et projekt støttet af EU-LIFE forventes der i de kommende år gennemført tiltag for stor kærguldsmed på arealer op til Gribskov inden for Natura 2000 området. Projektet, hvori Gribskov- og Hillerød kommuner deltager, forventes også at få positiv betydning for stor vandsalamander.

Af hensyn til grøn buxbaumia er der blevet udlagt nogle stammer af nåletræ tæt ved artens nuværende voksested, således at stammerne kan udgøre fremtidige voksesteder for arten efterhånden, som de bliver naturligt nedbrudt i tilstrækkelig grad.

Desuden er der i 2010 etableret frit udløb for Fønstrup Bæk i Esum Sø.

Den næringsrige Strødam Eng sø, som det tidligere Frederiksborg Amt anlagde i 1990'erne, har nu et rigt fugleliv. Søen har desuden til formål at tilbageholde næringsstoffer fra Pøleåen og dermed også fra Arresø i Natura 2000-område nr. 134. Dele af søens omgivelser græsses af hensyn til naturen.

Strødam-reservatet er et fondsejet reservat, der drives med sigte på bevaring og udforskning af den nordsjællandske natur, herunder i reservatets arealer af gammel, urørt skov. Også det fredede mose- og søområde Nørresø ved Gadevang er fondsejet og plejes med sigte på at forbedre naturforholdene.

Et areal ved Møllekrog i sydspidsen af Esum Sø er gennem en privat aftale udlagt som reservat af hensyn til fuglelivet.

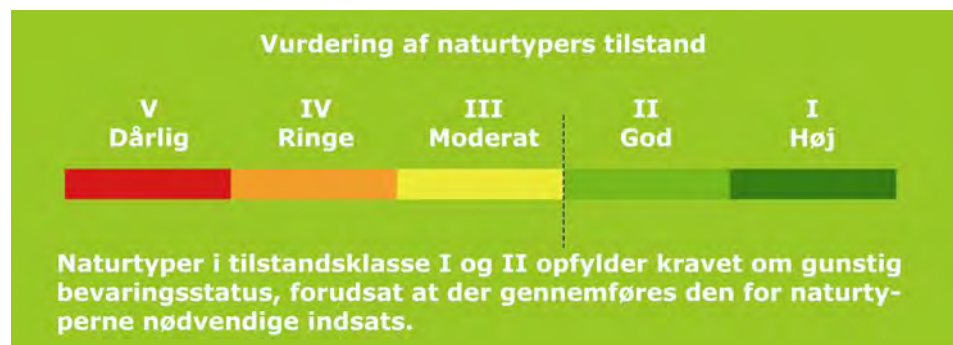
Tilstand og bevaringsstatus/prognose

For nogle naturtyper er der udviklet et system til vurdering af den enkelte naturtypes aktuelle *tilstand*, som er et udtryk for typens aktuelle naturindhold og en række andre målbare faktorer.

Bevaringsstatus for naturtyper og arter er derimod en vurdering af, hvordan deres tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen og i de trusler, der eksisterer i dag. Der er således tale om en prognose for arternes og naturtypernes udviklingsretning. I de følgende afsnit er der nærmere beskrevet tilstand og bevaringsstatus/prognose for områdets naturtyper og arter.

Vurdering af tilstand

Der er foretaget en vurdering af tilstanden i 23 lysåbne naturtyper og 10 skovnaturtyper. Naturtyperne er kortlagt i dels basisanalyserne, dels i en efterfølgende kortlægning. Desuden er tilstanden vurderet for nedbrudt højmoser (7120) og udvalgte forekomster af 5 søtyper. Vurderingen bygger på et system, der inddeler forekomster af Habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser (figur 3), hvor I (høj) er bedst og V (dårlig) er værst. Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks (indeles i artsklasse I-V), baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius på 5 m, og et strukturindeks (indeles i strukturklasse I-V), baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drænggrøfter m.m. For skovnaturtyperne baseres strukturindeks bl.a. på omfang af jordbearbejdning, afvandringsforhold, forekomst af invasive arter og trækrønernes lagdeling i forskellige etager.

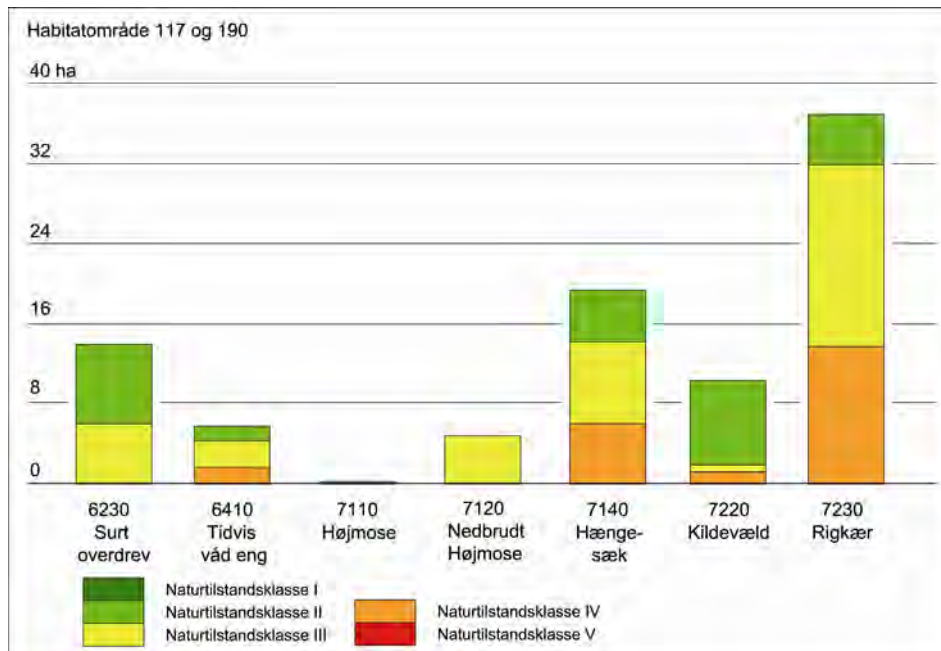

Figur 3. Tilstandsklasser for naturtyper

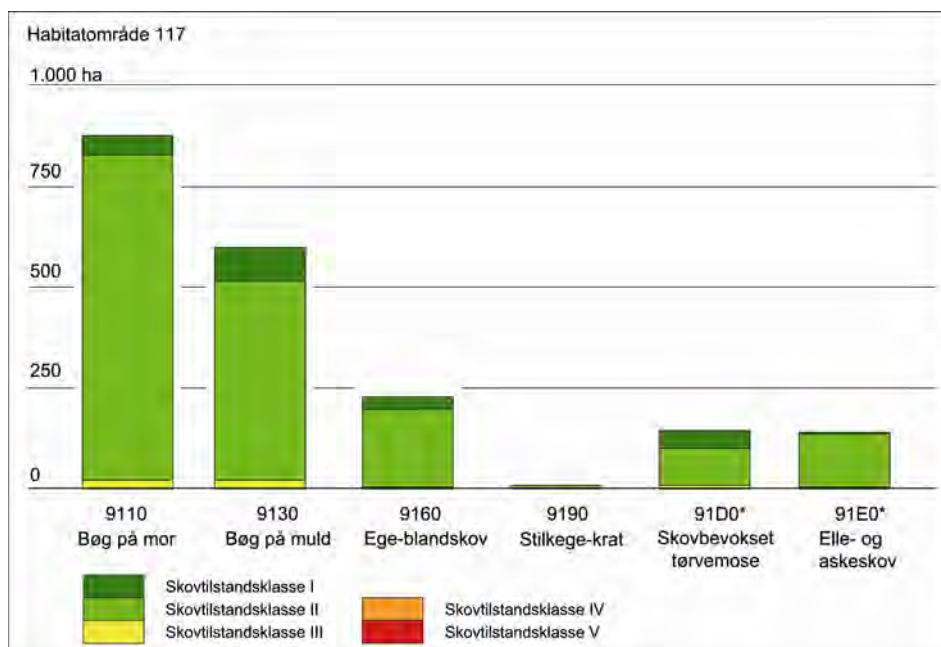
Strukturindeks og artsindeks sammenvejes til et samlet udtryk for natur/skovtilstanden på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har forudsætninger for et højt naturindhold, men at de karakteristiske arter ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med et stort behov for pleje eller anden indsats.

I figur 4 er vist natur/skovtilstanden for Natura 2000-områdets naturtyper. Kun en mindre del af vandhullerne er tilstandsvurderet og er derfor ikke medtaget i figuren.

Natura 2000-plan

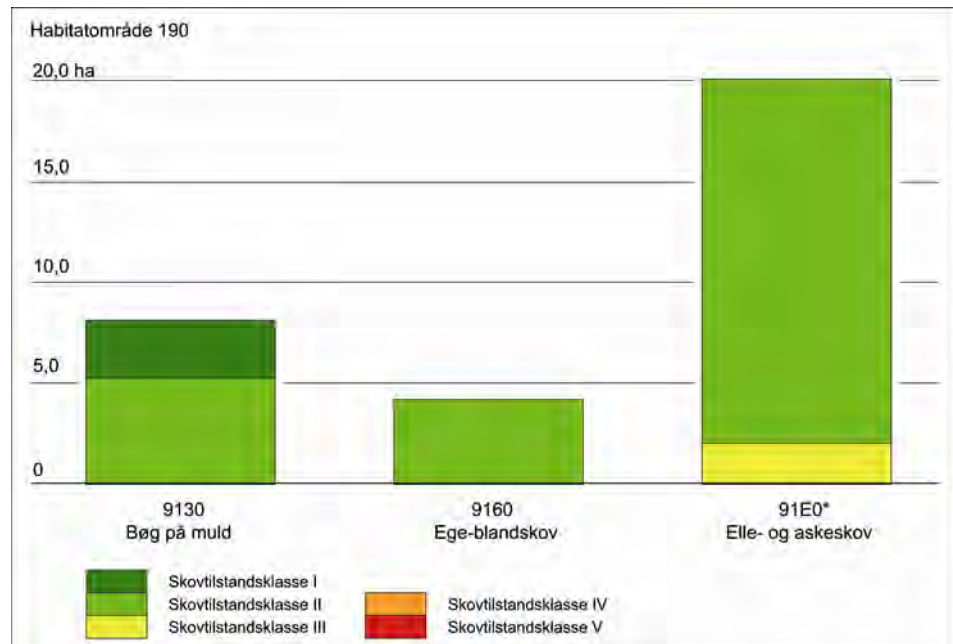

Figur 4a. Naturtilstand for de af Natura 2000 områdets lysåbne naturtyper, som er tilstandsvurderet.

Figur 4b. Skovtilstand for de af Natura 2000 områdets skovnaturtyper, som er tilstandsvurderet.

Natura 2000-plan

Figur 4c. Skovtilstand for de af Natura 2000 områdets skovnaturtyper, som er tilstandsvurderet.

I Natura 2000-området er der ikke blevet kortlagt og vurderet arealer af tør hede (4030).

Der er kortlagt i alt 0,2 ha kalkoverdrev (6210), hvis naturtilstand imidlertid ikke er blevet vurderet. Arealet er medregnet i basisanalysen, men ikke blev besøgt ved den særlige kortlægning med oplysninger om tilstand, der fandt sted i 2004-2005.

Der er kortlagt i alt 13,8 ha surt overdrev (6230). Heraf er de 7,9 ha vurderet til naturtilstandsklasse II, mens resten er vurderet til naturtilstandsklasse III.

Af tidvis våd eng (6410) er der kortlagt i alt 7,2 ha, og tilstanden er blevet vurderet for de 6,0 ha. I tabellen efter figur 4 er vist de tilstandsvurderede tidvis våde enges fordeling i ha på naturtilstandsklasse. De 1,5 ha er vurderet til naturtilstandsklasse II, mens resten af det vurderede areal er vurderet til naturtilstandsklasserne III og IV. I tilstandsvurderingen indgår ikke i alt ca. 1,2 ha, der er medregnet i basisanalysen, men som ikke blev besøgt ved den særlige kortlægning med oplysninger om tilstand, der fandt sted i 2004-2005.

Der er kortlagt og vurderet et lille areal af højmose (7110) på 0,3 ha. I tabellen efter figur 4 er vist de tilstandsvurderede højmosearealers fordeling i ha naturtilstandsklasse. Hele arealet er vurderet til naturtilstandsklasse III.

Natura 2000-plan

Desuden er der kortlagt og vurderet i alt 4,9 ha af nedbrudt højmoser (7120). I tabellen efter figur 4 er vist de tilstandsvurderede nedbrudte højmosers fordeling i ha på naturtilstandsklasse. På den ene af de to forekomster af naturtypen, der udgør 3,4 ha, er naturtilstandsklassen vurderet til III. På den anden forekomst er naturtilstandsklassen vurderet til III.

Af hængesæk (7140) er der i alt kortlagt og vurderet 19,4 ha. Heraf er de 5,2 ha vurderet til naturtilstandsklasserne II, mens resten er vurderet til naturtilstandsklasse III og IV. I tabellen efter figur 4 er vist de tilstandsvurderede hængesækkers fordeling i ha på naturtilstandsklasse. På hovedparten af naturtypens areal er strukturforholdene påvirket af især tilgroning.

Af kildevæld (7220) er der kortlagt i alt 10,9 ha, og tilstanden er blevet vurderet for de 10,4 ha. I tabellen efter figur 4 er vist de tilstandsvurderede kildevælds fordeling i ha på naturtilstandsklasse. Ud af de vurderede 10,4 ha blev 8,5 ha vurderet til naturtilstandsklasse II. Kildevældene er struktur-mæssigt under påvirkning af især tilgroning. De kildevæld, hvor tilstanden ikke er vurderet, omfatter bl.a. i alt 0,24 ha kortlagt i form af mindre kildevæld i skovbevokset fredskov. I tilstandsvurderingen indgår heller ikke ca. 0,3 ha, der er medregnet i basisanalysen, men som ikke blev besøgt ved den særlige kortlægning med oplysninger om tilstand, der fandt sted i 2004-2005.

Der er kortlagt og vurderet i alt 36,8 ha af rigkær (7230). Tilstanden er vurderet til naturtilstandsklasse II for de 5,1 ha, mens de øvrige ca. 31,8 ha er vurderet til naturtilstandsklasse III og IV. I tabellen efter figur 4 er vist de tilstandsvurderede rigkærs fordeling i ha på naturtilstandsklasse. Strukturen af rigkær er stedvis især påvirket af tilgroning.

Der er kortlagt og tilstandsvurderet i alt 1,6 ha søtyper. For søtypen næringsrig sø (3150) er 1,1 ha vurderet til tilstandsklasse II og 0,5 ha til tilstandsklasse III, mens søtypen brunvandet sø (3160) omfatter 0,03 ha i tilstandsklasse I.

I hele Natura2000 området er kortlagt og tilstandsvurderet i alt 869,4 ha bøg på mor (9110) heraf 44,1 ha med en naturtilstandsklasse I, 800,9 ha med en klasse II og 22,4 ha med en klasse III.

I hele Natura2000 området er kortlagt og tilstandsvurderet i alt 597,5 ha + 8,1 ha bøg på muld (9130) heraf 82,7 ha + 2,9 ha med en naturtilstandsklasse I, 494,6 ha + 5,2 ha med en klasse II og 20,1 ha med en klasse III.

I hele Natura2000 området er kortlagt og tilstandsvurderet i alt 231,3 ha + 4,2 ha ege-blandskov (9160) heraf 34,2 ha med en naturtilstandsklasse I, 189,7 ha + 4,2 ha med en klasse II og 4,4 ha med en klasse III.

Natura 2000-plan

I hele Natura 2000 området er kortlagt og tilstandsvurderet i alt 9,5 ha + stilkege-krat (9190) heraf 1,6 ha med en naturtilstandsklasse I og 7,9 ha med en klasse II.

I hele Natura 2000 området er kortlagt og tilstandsvurderet i alt 144,2 ha + skovbevokset tørvemose (91D0) heraf 42,2 ha med en naturtilstandsklasse I, 89,3 ha med en klasse II og 10,1 ha med en klasse III.

I hele Natura 2000 området er kortlagt og tilstandsvurderet i alt 143,9 ha + 17 ha elle- og askeskov (91E0) heraf 6,3 ha med en naturtilstandsklasse I, 130,0 ha + 15,0 ha med en klasse II og 4,4 ha + 2,0 ha med en klasse III.

Fotograf: Mogens Holmen

Hængesæk med blomstrende tue-kæruld i Toggerup Tørvemose.

Habitatområde 117 + 190

Naturtype	Naturtilstandsklasse (ha)				
	I	II	III	IV	V
6230 surt overdrev		7,9	5,9		
6410 tidvis våd eng		1,5	2,6	1,6	
7110 højmose		0,3			
7120 nedbrudt højmose			4,9		
7140 hængesæk		5,2	8,1	6,1	
7220 kildevæld		8,5	0,8	1,1	
7230 rigkær		5,1	18,2	13,6	
Hovedtotal		28,5	40,5	22,4	

Tabellen viser de tilstandsvurderede lysåbne naturtypers fordeling i ha for hver naturtilstandsklasse.

Natura 2000-plan

Habitatområde 117

Naturtype	Skovtilstandsklasse (ha)				
	I	II	III	IV	V
9110 bøg på mor	44,07	800,92	22,42		
9130 bøg på muld	82,74	494,63	20,13		
9160 ege-blandskov	34,24	189,65	4,37		
9190 stilkege-krat	1,58	7,94			
91D0 skovbevokset tørvemose	42,20	89,31	10,13		
91E0 elle- og askeskov	6,26	130,03	4,38		
Hovedtotal	211,08	1712,48	61,44		

Tabellen viser de tilstandsvurderede skovnaturtypers fordeling i ha for hver skovtilstandsklasse.

Habitatområde 190

Naturtype	Skovtilstandsklasse (ha)				
	I	II	III	IV	V
9130 bøg på muld	2,92	5,22			
9160 ege-blandskov		4,16			
91E0 elle- og askeskov		17,95	2,04		
Hovedtotal	2,92	24,33	2,04		

Tabellen viser de tilstandsvurderede skovnaturtypers fordeling i ha for hver skovtilstandsklasse.

Se kort med tilstandsvurdering af de enkelte naturforekomster på Naturstyrelsens hjemmeside www.naturstyrelsen.dk.

Der er endnu ikke udviklet et system til vurdering af tilstanden for en række lysåbne naturtyper, marine naturtyper, større søer, vandløb samt fugle og andre arter.

Vurdering af bevaringsstatus/prognose

Miljømålsloven og skovloven fastsætter som et overordnet mål, at naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for, skal have en gunstig bevaringsstatus. Gunstig bevaringsstatus er defineret i Habitatdirektivet (figur 5).

Gunstig bevaringsstatus

En naturtypes "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- det naturlige udbredelsesområde og de arealer, det dækker inden for dette område, er stabile eller i udbredelse, og
- den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for dets opretholdelse på langt sigt, er til stede og sandsynligvis fortsat vil være det i en overskuelig fremtid, samt når
- bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for den pågældende naturtype, er gunstig

En arts "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på langt sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder, og
- artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller der er sandsynlighed for, at det inden for en overskuelig fremtid vil blive mindsket, og
- der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på langt sigt at bevare dens bestande

Figur 5. Habitatdirektivets definition af gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau for naturtyper og arter.

Gunstig bevaringsstatus skal generelt opnås inden for hver af Danmarks to biogeografiske regioner, nemlig den kontinentale og den atlantiske region. Gunstig bevaringsstatus skal dog ifølge EU's vejledning til direktivets artikel 6 også anvendes på de enkelte Natura 2000-områder, men der findes ingen retningslinjer for, hvorledes denne vurdering skal foretages. Den første Natura 2000-plan laves på grundlag af tilgængelig viden og derfor alene ud fra en prognose for de enkelte naturtyper og arters udvikling.

Prognosen for de kortlagte naturtyper er bestemt på områdeniveau ud fra de enkelte forekomsters natur/skovtilstand og aktuelle trusler og inddeles i gunstig eller ugunstig prognose. Naturtyper i tilstandsklasse I (høj tilstand) eller II (god tilstand) har en gunstig prognose, hvis det vurderes, at tilstanden også kan opretholdes på langt sigt. I mange tilfælde forudsætter det, at der gennemføres den for naturtyperne nødvendige indsats i form af naturpleje, begrænsning af næringsstofftilførsel, forbedring af hydrologiske forhold m.m.

Prognosen for de øvrige naturtyper og alle arterne er baseret på den bedste tilgængelige viden. Her benyttes begreberne vurderet gunstig, vurderet ugunstig og ukendt prognose.

I Natura 2000-området er der foretaget følgende vurdering af prognosen for naturtyper og arter:

Natura 2000-plan

Prognosen er gunstig eller vurderet gunstig for:

- A072 hvepsevåge, fordi arten stabilt yngler i tilstrækkeligt antal i området.
- A236 sortspætte, fordi arten stabilt yngler i tilstrækkeligt antal i området

Prognosen er ugunstig eller vurderet ugunstig for:

- 3130 søbred med småurter, da laveste tålegrænse for N-deposition er overskredet.
- 3140 kransnålalgesø, da laveste tålegrænse for N-deposition er overskredet.
- 3160 brunvandet sø, da laveste tålegrænse for N-deposition er overskredet.
- 6230 *surt overdrev, fordi mere end 25% af det kortlagte areal af naturtypen er i strukturklasse III-V; desuden fordi den laveste tålegrænse for N-deposition er overskredet på de fleste af dens arealer og visse steder også den højeste tålegrænse.
- 6410 tidvis våd eng, fordi mere end 25% af det kortlagte areal af naturtypen er i strukturklasse III-V; desuden er der på væsentlige arealer problemer i form af tilgroning.
- 7110 *højmose, fordi både den laveste og den højeste tålegrænse for N-deposition er overskredet på naturtypens areal; samtidigt er arealet af naturtypen meget lille.
- 7120 nedbrudt højmose, fordi mere end 25% af det kortlagte areal af naturtypen er i strukturklasse III-V; desuden er både den laveste og den højeste tålegrænse for N-deposition overskredet på naturtypens areal.
- 7140 hængesæk, fordi mere end 25% af det kortlagte areal af naturtypen er i strukturklasse III-V; desuden fordi den laveste tålegrænse for N-deposition er overskredet på dens arealer og oftest også den højeste tålegrænse.
- 7220 *kildevæld, fordi mere end 25% af det kortlagte areal af naturtypen er i strukturklasse III-V; desuden fordi den laveste tålegrænse for N-deposition er overskredet på de fleste af dens arealer.
- 7230 rigkær, fordi mere end 25% af det kortlagte areal af naturtypen er i strukturklasse III-V; desuden er der på væsentlige arealer problemer i form af tilgroning.
- 9110 Bøgeskov på mor, da laveste tålegrænse for N-deposition er overskredet.
- 9130 Bøgeskov på muld, da laveste tålegrænse for N-deposition er overskredet.
- 9160 Egeskove og blandskove, da laveste tålegrænse for N-deposition er overskredet.
- 91D0 *skovbevoksede tørvemose, da laveste tålegrænse for N-deposition er overskredet.
- 91E0 *elle- og askeskov, da laveste tålegrænse for N-deposition er overskredet.
- 9190 stilkeke-krat, da laveste tålegrænse for N-deposition er overskredet.

Prognosen er ukendt for:

- 3150 næringsrig sø. Naturtypens samlede forekomst i området er ikke kortlagt eller tilstandsvurderet.
- 3260 vandløb. Naturtypen er ikke kortlagt med hensyn til naturtilstand.
- 4030 tør hede. Naturtypen er ikke registreret i området.
- 6210 kalkoverdrev. Naturtypen er ikke kortlagt med hensyn til naturtilstand.
- 6430 urtebræmme. Naturtypens samlede forekomst i området er ikke kortlagt.
- 1014 skæv vindelsnegl. Artens samlede forekomst og bestandsudvikling i området er ikke kendt. Den er foreløbigt kun registreret på et enkelt, kalkrigt sted i området.
- 1016 sumpvindelsnegl. Artens samlede forekomst og bestandsudvikling i området er ikke kendt.
- 1042 stor kærguldsmed. Artens samlede forekomst og bestandsudvikling i området er ikke kendt. Den er siden 1998 registreret ustabil og fåtalligt på tre forskellige steder i området.
- 1096 bæklampret. Artens samlede forekomst og bestandsudvikling i området er ikke kendt.
- 1099 flodlampret. Artens samlede forekomst og bestandsudvikling i området er ikke kendt.
- 1166 stor vandsalamander. Artens samlede forekomst og bestandsudvikling i området er ikke kendt.
- 1386 grøn buxbaumia. Artens samlede forekomst og bestandsudvikling i området er ikke kendt. Den er siden 2004 registreret et enkelt sted i området.
- A119 plettet rørvagtel. Udviklingen for tilstandsforhold af betydning for artens ynglebestand er ikke kendt. Arten er registreret som ustabil forekommende på nogle få potentielle ynglesteder i området.
- A338 rødrygget tornskade. Udviklingen af tilstand og areal af levesteder for artens ynglebestand i området er ikke kendt, selvom ynglebestanden indtil nu har været stabil eller stigende.

Målsætning

Det overordnede mål er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget i de enkelte Natura 2000-områder (jf. dog nedenfor om eventuelle modstridende interesser).

Der opstilles en **overordnet målsætning** for området. Den overordnede målsætning angiver det overordnede sigte for, hvorledes området skal udvikle sig både for at sikre områdets integritet og en gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper. Målsætningen skal end-

videre fremhæve de naturtyper og arter, der udgør den største arealandel af området, og endelig fremhæves forekomster af naturtyper og arter, der har stor vigtighed på nationalt og/eller biogeografisk niveau. En vurdering af denne betydning foretages efter følgende kriterier:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få forekomster
- Truede naturtyper og arter
- Særlige danske ansvarsområder

Der opstilles desuden mere **konkrete målsætninger**, der fastlægger de langsigtede mål for udviklingen i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. Målfastsættelsen tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters levested efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er udviklet et sådant system, skal gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes på baggrund af bedste faglige viden. Da der ikke er udviklet et tilstandsvurderingssystem til brug for vurdering af areal og tilstand af levestederne for fuglearterne, er fastsættelse af målsætningen for de enkelte fuglearter på udpegningsgrundlaget sket på baggrund af en vurdering af, om størrelsen og kvaliteten af levestedet kan rumme bestanden, og ikke om bestanden rent faktisk er til stede. De i planen angivne bestandsstørrelser er fastsat på baggrund af den officielle danske indmelding til EU.

Såvel overordnet målsætning som de konkrete målsætninger rækker ud over 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold. Målsætningerne afspejler desuden en afvejning af eventuelle modstridende interesser efter retningslinjer angivet i Naturstyrelsens hjemmeside 2009: "Retningslinier for den statslige Natura 2000-planlægning: Målfastsættelse og indsatsprogram".

Overordnet målsætning for Natura 2000-området

Baggrund for den overordnede målsætning:

Gribskov, Esrum Sø, Esrum Å og Snævret Skov. I Natura 2000-området er der særligt fokus på skovnaturtyperne bøg på mor (9110), bøg på muld (9130) og egeblandskov (9160), hvis store arealer i området udgør en betydelig del af typernes samlede areal indenfor det nationale biogeografiske område. Således udgør bøg på mor over 10% og bøg på muld og ege-blandskov hver over 5% af det samlede kortlagte areal af disse skovnaturtyper indenfor det nationale del af den kontinentale biogeografiske område. Desuden er der særligt fokus på Esrum sø på grund af dens størrelse og betydning for plante- og dyrelivet i området; søen omfatter arealer af både næringsrig sø (3150) og kransnålgesø (3140). Dertil kommer, at forekomster af tør hede (4030), kalkoverdrev (6210), surt overdrev (6230), tidvis våd eng (6410), højmose (7110), rigkær (7230), grøn buxbaumia, stor kær-guldsmed og plettet rørvagtel vil være meget vigtige at bevare, fordi

disse naturtyper og arter er truede, dvs. at deres biogeografiske status i Danmark er i fare for at blive alvorligt forringet.

Det gælder specielt for mosset grøn buxbaumia, der i Danmark i de senere år kun er fundet i dette område, hvor der fortsat også findes et potentiale for levesteder for arten. Arten er dog også på udpegningsgrundlaget for et andet dansk Natura 2000-område. Endelig udgør områdets bestand af sortspætte en betydelig del af den danske bestand. For såvel grøn buxbaumia som sortspætte har det bl.a. betydning, at der på levesteder indgår ældre bevoksninger af nåletræ med større stykker liggende dødt ved.

- *Det overordnede mål for området er:*

Områdets naturtyper indgår i vidt omfang i et stort sammenhængende naturområde præget af især store arealer af sø- og skovnaturtyper. Arealerne af bøg på muld, bøg på mor og egeblandskov er af nationalt betydelig størrelse.

Arealet af de enkelte naturtyper og de enkelte arters levesteder sikres som minimum opretholdt, idet skovbevokset tørvemose dog kan reduceres, hvis det bidrager til at genoprette hængesæk eller højmose, ligesom arealet af nedbrudt højmose kan reduceres for genopretning til højmose.

Områdets sø- og vandløbsnaturtyper sikres en gunstig bevaringstilstand, hvilket forudsætter en god vandkvalitet og for vandløbene også en stor grad af naturlig dynamik og gunstige fysiske forhold. Søtypernes tilstand medvirker desuden til at sikre egnede ynglesteder for den truede stor kærguldsmed.

Alle terrestriske naturtyper sikres god-høj naturtilstand i det omfang, de naturgivne forhold gør det muligt. Det prioriteres desuden, at kildevæld er lysåbne, med mindre en beskyttet tilstand skyldes en ældre bevoksning af træer.

Der sikres tilstrækkeligt store og velegnede levesteder for arterne. For sortspætte og grøn buxbaumia sikres det særligt, at der bevares eller om nødvendigt genoprettes egnede levesteder, som kontinuerligt sikrer forekomsternes robusthed mod forandringer.

Områdets økologiske integritet vil være sikret i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne samt et fortsat væsentligt indhold af ældre løv- såvel som nåleskov med større stykker liggende dødt ved.

Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

Der opstilles følgende konkrete målsætninger, som fastlægger de langsigtede mål for naturtyper og arter i Natura 2000-området:

- *Naturtyper og arter skal have en gunstig bevaringsstatus.*
- *For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II og gunstig prognose skal udviklingen i deres areal og tilstand være stabil eller i fremgang.*
- *For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V og/eller ugunstig prognose skal udviklingen i deres natur/skovtilstand være i fremgang, således at der opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed dertil. Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det. Navnlig for skovnaturtyperne kan der være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til arealmålet.*
- *For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem og/eller med en ukendt prognose er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for områdets udpegede arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for nedennævnte bestandstal eller – for arter uden bestandsmål – grundlag for tilstrækkelige yngle- og fourageringsområder.*
- *Tilstanden og det samlede areal af levestederne for hvepsevåge, sortspætte og plettet rørvagtel som ynglefugle stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for mindst 10 par hvepsevåger, mindst 16 par sortspætter og mindst 1 par plettet rørvagtel indenfor fuglebeskyttelsesområdet.*
- *Naturtypeforekomster i artsklasse I målsættes til tilstandsklasse I og skal søges udvidet/sammenkædet, hvis de naturgivne forhold gør det muligt.*
- *Arealet af højmose (7110) søges øget.*
- *Arealet af nedbrudt højmose (7120) søges udviklet i retning mod at blive højmose (7110).*

Modstridende interesser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

Ved prioritering af modstridende interesser skal der blandt andet lægges særlig vægt på de arter og naturtyper i udpegningsgrundlaget, der er særligt prioriterede ifølge habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne. Det drejer sig i dette Natura 2000-område om surt overdrev (6230), højmose (7110), kildevæld (7220), skovbevokset tørvemose (91D0), elle- og askeskov (91E0), hvepsevåge, plettet rørvagtel, sortspætte og rødrygget tornskade.

Skovbevokset tørvemose i Buresø Mose

Fotograf: Mogens Holmen

I området ses stedvist en opvækst af træer og buske i de lysåbne naturtyper. I nogle tilfælde vil disse kunne udvikle sig til skovnaturtyper, men det prioriteres højere at sikre området areal og tilstand af de lysåbne naturtyper.

Det prioriteres, at kildevæld (7220) er lysåbne, med mindre en beskyttet tilstand skyldes en ældre bevoksning af træer.

Skovbevoksede tørvemoser (91D0), der er et resultat af en kolonisering af en tidligere ubevokset mosetype som følge af menneskelig påvirkning, kan nedprioriteres til fordel for hængesæk (7140), hvor det ikke modvirker opfyldelse af andre af planens målsætninger. Så vidt muligt bevares gamle bevoksninger af 91D0, og ved indsatsen forudsættes enkelttræer beboet af flagermus bevaret.

Desuden kan arealet af naturtypen nedbrudte højmoser (7120) nedprioriteres, hvis det i stedet gendannes til højmose (7110).

For arten grøn buxbaumia, der skal prioriteres højt, og som aktuelt i Danmark kun vides at vokse i Gribskov, har ældre træbevoksninger på ikke-våd bund og samtidigt med større stykker liggende dødt ved af især nåletræ betydning. Det er derfor vigtigt at opretholde sådanne arealer i tilstrækkelig grad i området. På grund af grøn buxbaumias sjældenhed skal opretholdelse af et tilstrækkeligt antal velegnede levesteder i de områder, hvor det er naturmæssigt relevant for arten, prioriteres forud for genoprettelse af lysåbne-, sø- og vandløbsnaturtyper samt af skovnaturtyper med meget våd bund.

For sortspætten, der skal prioriteres højt, har ældre træbevoksninger med dødt ved af især nåletræ betydning. På baggrund af driftsplanlagt reduktion af andelen af nåleskov i området til fordel for løvskov er det vigtigt, at der sikres fortsat tilstedeværelse af sådanne arealer i mindst det omfang, det er nødvendigt for at bevare ynglebestanden af sortspætte.

Langs kanten af brunvandede søer (3160) findes der nogle steder hængesæk (7140). En fortsat vækst af hængesæk henover søen, vil langsomt kunne lukke søen helt til. Målsætningerne for disse to ikke-prioriterede naturtyper betyder derfor, at det i forbindelse med indsatsen kan blive nødvendigt på konkrete forekomster af naturtyperne at prioritere, hvorvidt en fremvækst af hængesæk (7140) skal reduceres til fordel for brunvandet sø (3160), eller, om der i stedet skal skabes et kompenserende areal af brunvandet sø (3160) andetsteds i området.

I de eksisterende rigkær (7230), kildevæld (7220) og tidvis våde enge (6410) prioriteres en drift og pleje, der sikrer betingelser for lysåbne, lavt-voksende plantesamfund. Dette er ikke helt optimalt for de levesteder for sumpvindelsnegl, der stedvist overlapper dermed. De naturgivne forhold betyder imidlertid, at der indenfor de enkelte levesteder for sumpvindelsnegl må forventes at blive opretholdt mindst 10% af arealet med relativt højt voksende starsump og lignende, således, at der samlet set ikke sker nogen nedprioritering af arten.

Tilsvarende vil det i forbindelse med rydning af de lysåbne naturtyper af overdrev (6210 og 6230) og tidvis våd eng (6410) være muligt at bevare enkelte gamle værdifulde krat og træer, hvilket f.eks. kan opretholde ynglemuligheder for rødrygget tornskade.

Indsatsprogram

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om gunstig bevaringsprognose er en opgave som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode er formuleret i 4 sigtelinjer, som lægger niveauet for indsatsen i planperioden. Sigtelinjerne er beskrevet i bilag 3.

Indsatsprogrammet der bygger på de 4 sigtelinjer beskriver indsatsen i den første planperiode 2010-2015 (for skovbevoksede fredskovs-pligtige arealer dog frem til 2021).

Indsatsprogrammet består af en række **generelle retningslinjer**, som skal sikre den eksisterende naturtilstand. De generelle retningslinjer gælder for alle arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget, og

den nødvendige indsats vil efterfølgende blive konkretiseret i de kommunale/statslige handleplaner.

Indsatsprogrammet består desuden af en række **konkrete retningslinjer**, som skal sikre små naturarealer, ubeskyttede naturarealer og særligt truede arter og naturtyper. De konkrete retningslinjer giver en nærmere beskrivelse af den indsats, som i disse særlige tilfælde skal indarbejdes i de kommende handleplaner.

Indsatsprogrammet indeholder ikke bindende krav til kommunernes, Naturstyrelsens eller andre offentlige lodsejeres brug af de virkemidler og tiltag, som skal sikre den nødvendige indsats. Tiltag prioriteres og konkretiseres i handleplanerne eller i andre opfølgende tiltag.

Indsatsprogrammet for Natura 2000-området omfatter nedenstående generelle og konkrete retningslinjer, som tillige er vist oversigtligt i bilag 2.

Generelle retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.

- 1.1 *Reduktion af kvælstof-deposition fra luften på områdets habitatnaturtyper sker ved administration af husdyrgodkendelsesloven, der med ændringen af 10. februar 2010 har fastlagt et særligt beskyttelsesniveau af hensyn til bevaringsmålsætningen i Natura 2000-planlægningen. Den øvrige tilførsel af næringsstoffer til typerne reduceres, herunder fra dræntilløb og fodring. For vandløb reguleres tilførslen af næringsstoffer i det omfang en eventuel indsats i 1. planperiode løftes af vandplanen.*
- 1.2 *Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi i tidvis våd eng (6410), hængesæk (7140), kildevæld (7220) og rigkær (7230). Det undersøges nærmere, hvor der er behov for at skabe mere hensigtsmæssig hydrologi i skovnaturtyperne, og disse steder sikres den for skovnaturtyperne mest hensigtsmæssig hydrologi.*
- 1.3 *De lysåbne terrestriske naturtyper sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje.*
- 1.4 *Der sikres god vandkvalitet og fri passage i vandløb i det omfang, en eventuel indsats i 1. planperiode løftes af vandplanen.*
- 1.5 *Skovnaturtyperne sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift i skovnaturtyper (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtigelsen, primært på arealer, som i forvejen i en længere periode har haft minimal eller ingen hugst.*
- 1.6 *Der sikres velegnede levesteder for skæv vindelsnegl, stor vandsalamander og grøn buxbaumia samt for ynglende rødrygget tornskade.*
- 1.7 *Invasive arter som rød hestehov og sildig gyldenris bekæmpes og deres spredning skal forebygges. Dette omfatter indenfor de*

lysåbne naturtyper tillige arten rødgran, der overfor disse naturtyper har en lignende virkning.

Konkrete retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer.

- 2.1 Arealet af højmose (7110) sikres øget så vidt de naturgivne forhold og målsætningerne for andre naturtyper og arter muliggør det, idet der gennemføres en hensigtsmæssig drift/pleje på arealer, der i så fald kan udvikle sig i retning mod højmose.*
- 2.2 Tilstanden af velegnede voksesteder for grøn buxbaumia søges forbedret eller som minimum opretholdt.*

Indsatser efter sigtelinie 3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen skal sikres.

- 3.1 Skovnaturtyper sikres. Der kan dog være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.*
- 3.2 Der sikres beskyttelse af velegnede levesteder for grøn buxbaumia.*

Indsatser efter sigtelinie 4. Der skal gøres en særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.

- 4.1 Tilstanden af velegnede voksesteder for grøn buxbaumia søges forbedret eller som minimum opretholdt.*

Forslag til mulige virkemidler

Kommunerne, Naturstyrelsen og andre offentlige lodsejere/myndigheder udarbejder handleplaner, vælger virkemidler og foretager den konkrete forvaltning indenfor rammerne af indsatsprogrammet. Mulige virkemidler nævnt i bilag 2 skal derfor betragtes som eksempler på, hvorledes indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammenhæng og synergi med vandplan

Natura 2000-planen er koordineret med vandplanen. Ifølge Vandrammedirektivet må tilstanden af vandområderne ikke forringes, og vandplanens indsatsprogram vil generelt forbedre den eksisterende vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande. Forbedringen sker ved reduktion i tilførslen af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer samt stedvis sikring af en mere naturlig hydrologi i ådale. Vandplanen vil desuden forbedre de fysiske forhold og sikre kontinuiteten på ud-

Natura 2000-plan

valgte vandløbsstrækninger. Disse indsatser forventes i de fleste tilfælde at bidrage til at forbedre tilstanden i de vandafhængige habitatnaturtyper og i levestederne for de arter, der er tilknyttet vand.

Der er gode muligheder for at opnå andre synergieffekter mellem de 2 planer, men i enkelte tilfælde kan der opstå konflikter, f.eks. hvor indsats efter vandplanen medfører oversvømmelser af habitatnaturtyper eller levesteder for arter.

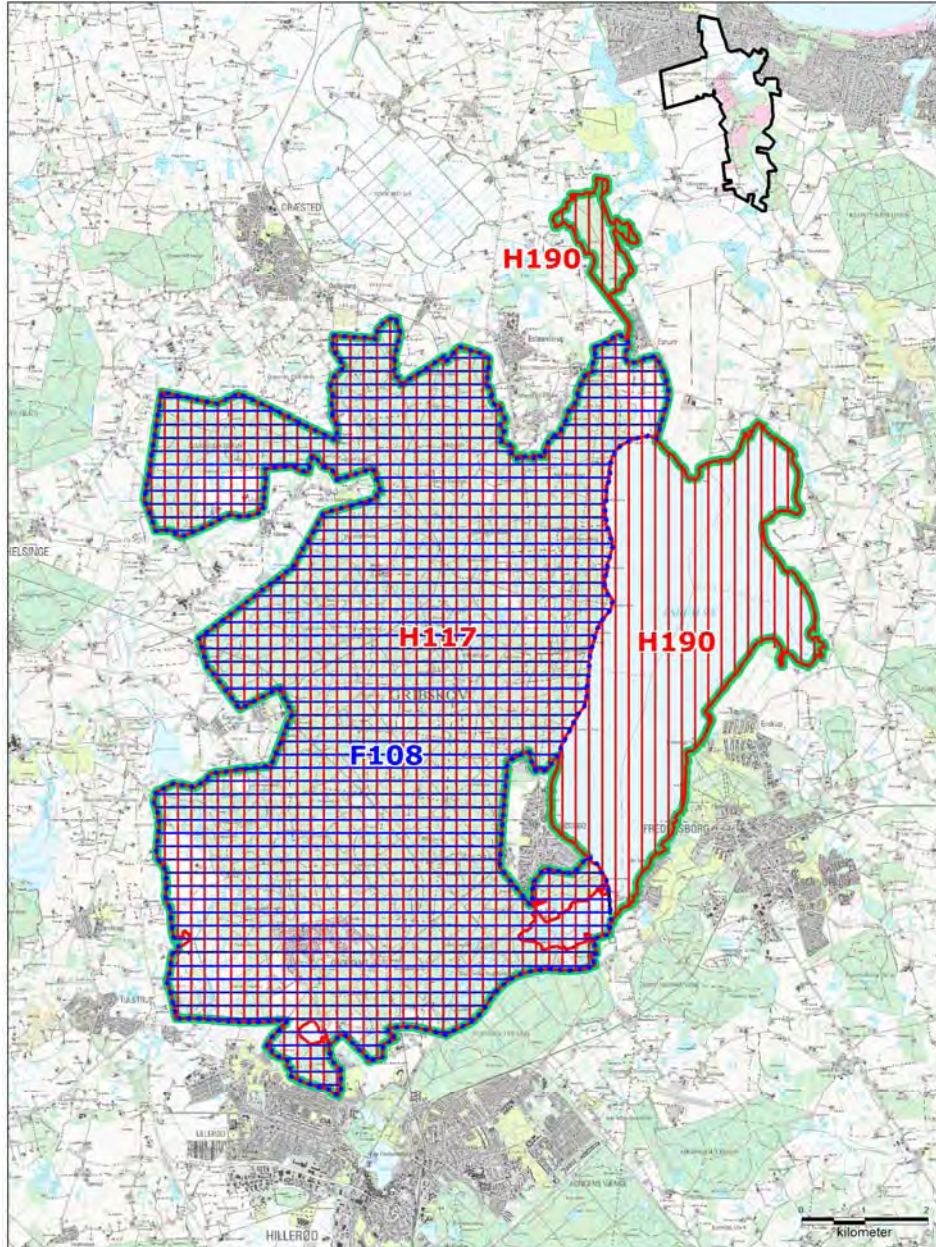
Planlagt indsats efter vandplanen der kan påvirke udpegningsgrundlaget i et Natura 2000-område væsentligt, skal konsekvensvurderes i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Indsatsen kan i givet fald kun gennemføres, hvis det på grundlag af bedste faglige viden dokumenteres, at aktiviteten ikke vil skade bevaringsmålsætningen for området. Potentielle konflikter mellem Vand- og Natura 2000-planen skal som udgangspunkt afdækket i forbindelse med vedtagelse af vandplanen.

Strategisk miljøvurdering

I medfør af Bekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 af lov om miljøvurdering skal der foretages en miljøvurdering af planer og programmer, der omhandler fysisk planlægning og arealanvendelse, eller som kan påvirke et internationalt beskyttelsesområde væsentligt.

I bilag 4 er der udarbejdet en miljørapport, der belyser konsekvenserne ved at gennemføre Natura 2000-planen for område nr. 133 Gribskov, Esrum Sø, Esrum Å og Snævret Skov.

Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning

Natura 2000-område N133 Gribsskov, Esrum Sø og Snævret Skov

Natura 2000-område N133	Fuglebeskyttelsesområde
Øvrige Natura 2000-områder	Habitatområde

Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler

En opsummering af Natura 2000-planens indhold, mål og indsatsprogram findes samlet i Bilag 2 (se www.naturstyrelsen.dk) - opdelt på de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for det på gældende Natura 2000-område.

Bilaget indeholder endvidere en oversigt over mulige virkemidler, der er eksempler på, hvordan indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammen med bilag 2 findes på hjemmesiden baggrundsmateriale for planerne samlet i basisanalyse og tillæg til basisanalyse samt henvisning til kort over forekomst af de kortlagte og tilstandsvurderede naturtyper.

Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver

Ved igangsætningen af Natura 2000-planprocessen blev der identificeret en række væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver. På baggrund heraf blev der opstillet 4 sigtelinjer, der formulerer prioriteringen af den nødvendige indsats. Sigtelinjerne sætter dermed rammerne for Natura 2000-planlægningen.

De overordnede rammer er formuleret i nedenstående bilag. Teksten indgik i idéfasen for vand- og naturplanlægningen, juni – december 2007.

Antallet af naturtyper, der kortlægges og tilstandsvurderes er siden udvidet.

Væsentlige naturopgaver

Miljøministeriet har udarbejdet en oversigt over væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen. Det er de opgaver, som tillægges den højeste prioritet i 1. planperiode fra 2010 til 2015:

Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen:

Danmark er ifølge Habitatdirektivet forpligtiget til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger, der sikrer eller genopretter en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at beskytte yngle- og rasteområder for en række fuglearter.

Væsentlige trusler mod naturen

En række faktorer udgør de væsentligste trusler mod de direktivudpegede naturtyper og arter:

Næringsstofbelastning medfører markante forringelser af terrestriske naturtyper, søer, vandløb og kystnære farvande først og fremmest som følge af gødsning, afstrømning fra markarealer og kvælstofnedfald. Store mængder næringsstoffer i naturen fremmer ensartede næringskrævende artssamfund på bekostning af et alsidigt plante- og dyreliv og medfører forringede forhold for den biologiske mangfoldighed og naturtyper og arter;

Tilgroning ændrer på afgørende vis levevilkårene for en række plante- og dyrearter, herunder fuglene. Det truer også især lysåbne naturtyper som moser, enge, klitter, heder, overdrev men også egeskove ofte som følge af manglende eller utilstrækkelig drift;

Fragmentering skaber isolation af arternes bestande, hvorved de risikerer at uddø. Foruden et direkte tab af naturareal, forringes de eksisterende naturtypers tilstand og deres økologiske funktioner;

Udtørring er en vedvarende trussel mod mange våde naturtyper og de tilhørende arter som følge af en ændring i de naturlige vandforhold;

Invasive arter er ikke hjemmehørende arter, der spreder sig. De optager plads og fortrænger det oprindelige plante- og dyreliv og findes i dag på mange naturarealer;

Forstyrrelse kan være en afgørende faktor navnlig for truede og sårbare arter, der på grund af levevis og specifikke krav til levested, vil være følsomme overfor menneskelige aktiviteter.

Ofte vil truslerne påvirke i samme retning. For eksempel er tilgroning ofte en effekt af næringsstofbelastning og udtørring, tillige er presset på mange arter højt på grund af fragmentering, og det øges yderligere med forekomst af for eksempel invasive arter og menneskelig forstyrrelse.

Overordnet målsætning

Målsætningen er, at de udpegede naturtyper og arter på sigt opnår "gunstig bevaringsstatus". Der skal opstilles en langsigtet målsætning for hvert af de udpegede Natura 2000-områder.

Målsætningen rækker udover 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold og i de udpegede områder som helhed.

Sigtelinjer for indsatsen i 1. planperiode

Natura 2000-planen skal under hensynstagen til den overordnede målsætning opstille konkrete retningslinjer for indsatsen i 1. planperiode for hvert enkelt beskyttelsesområde. Det kan være en indsats, som strækker sig ud over planperioden, men som skal iværksættes nu.

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om "gunstig bevaringsstatus" er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats. Det er derfor nødvendigt at prioritere og målrette indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode fokuserer på at sikre naturtilstanden for udpegede naturtyper og bestandene for udpegede arter. Der vil på baggrund af naturmæssige forskelligheder være regionale forskelle i gennemførelsen af indsatsen.

Sikring af naturtilstanden af eksisterende naturarealer og arter i beskyttelsesområderne

Ifølge direktiverne skal de naturtyper og arter, der udgør områdernes

udpegningsgrundlag, have en gunstig bevaringsstatus. Der er således en forpligtigelse til at sikre naturen mindst samme tilstand som ved direktivernes ikrafttræden. Dette kræver ofte en løbende driftsindsats og en vedvarende indsats mod næringsstofbelastningen på de eksisterende naturarealer for at opretholde eller genoprette dem i samme tilstand.

Sikring af de små naturarealer

De små naturarealer er ofte i dårlig naturtilstand, blandt andet fordi de er så små, at påvirkningen fra omgivende arealer har stor betydning. En udvidelse af små naturarealer indenfor beskyttelsesområderne samt eventuelt sammenkædning af arealer via spredningskorridorer og trædesten kan være nødvendig for at opretholde naturtilstanden også på længere sigt.

Sikring af naturtyper og levesteder som lovligt kan ødelægges

Der skal ske en sikring af de naturtyper og levesteder, der ikke er beskyttet mod aktiviteter, som direkte kan ødelægge dem. Det drejer sig for eksempel om skovens naturtyper og sten- og boblerev på havet. Der vil derudover være andre ikke beskyttede levesteder for visse af direktivernes arter, hvor en sikring kan være nødvendig, for eksempel for visse fuglearter.

Indsats for truede naturtyper og arter

For naturtyper og arter, hvis status på landsplan er i fare for at blive voldsomt forringet i 1. planperiode, og hvor der er en fare for, at de forsvinder fra den danske natur på sigt kan en egentlig naturgenopretningsindsats og/eller målrettet drift være nødvendig. Som eksempler på truede naturtyper og arter kan nævnes højmoser, eremit og sortterne.

Natura 2000-planlægningen fastlægger desuden retningslinjer for myndighedernes skønsmæssige beføjelser efter lovgivningen i øvrigt.

Natura 2000 og Vandrammedirektivet

Gennemførelsen af Vandrammedirektivet og vandplanerne forventes at bidrage til at imødegå nogle af ovennævnte trusler. Eksempelvis genskabes nye naturområder i ådale, og vandkvaliteten vil blive forbedret. Omfanget af synergieffekten mellem Natura 2000 og Vandrammedirektivet vil blive tydelig undervejs i planprocessen. For vandforekomster, der også er omfattet af Natura 2000-direktiverne, vil det strengeste af miljømålene være gældende.

Med målbekendtgørelsen er der fastlagt nærmere retningslinjer for fastsættelse af mål i Natura 2000-områderne og defineret en 5-trinskala for naturtilstanden i 18 lysåbne naturtyper. Et tilsvarende tilstandssystem er under udarbejdelse for de 10 skovnaturtyper og for direktivernes arter. På et senere tidspunkt vil et tilstandssystem for såvel de ferske som de marine naturtyper blive udarbejdet.

Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen

N 133 - Gribskov, Esrum Sø, Esrum Å og Snævret Skov

- kan læses på Naturstyrelsens hjemmeside, se www.naturstyrelsen.dk under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.nst.dk